

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР НА НАСТАВНИК ВО СИТЕ ЗВАЊА ЗА НАСТАВНО-НАУЧНАТА ОБЛАСТ Е-БИЗНИС НА ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ ПРИ УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ ВО ШТИП

Со Одлука бр. 1202-80/7 од 21.4.2017 година донесена на 138. седница на Наставно-научниот совет на Економски факултет, одржана на 20.4.2017 година, определени сме за членови на Рецензентска комисија за избор на еден наставник во сите наставно-научни звања за научната област е-бизнис на Економски факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип, во следниот состав:

- **д-р Сашо Јосимовски**, редовен професор, наставно-научна област е-бизнис - претседател;
- **д-р Зоран Јаневски**, вонреден професор, наставно-научна област е-бизнис – член;
- **д-р Трајко Мицески**, редовен професор, наставно-научна област менаџмент и финансии – член.

Конкурсот за овој избор беше објавен во весниците „Нова Македонија“, „Утрински весник“ и „Коха“ на 10.4.2017 година, при што во предвидениот рок се пријави само кандидатот д-р Златко Бежовски (вработен на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип).

Врз основа на прегледот на приложената документација од кандидатот д-р Златко Бежовски, Рецензентската комисија до Наставно-научниот совет на Економски факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип има чест да го поднесе следниов

ИЗВЕШТАЈ

Биографски податоци

Кандидатот **д-р Златко Бежовски** е роден на 10 октомври 1977 година во Велес. Основното образование го завршува во ОУ „Григор Прличев“ во Скопје. Првите три години од средното образование ги поминува во Гимназијата „Раде Јовчевски – Корчагин“ во Скопје, додека со диплома за завршено средно образование се стекнува во САД во Средното училиште во Линден - Њу Џерси.

Во 1996 година се запишува на Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје на Економскиот факултет на насоката Менаџмент, при што студите ги завршува во 2000 година со просечна оценка од 8,48. Постдипломски студии запишува на Економскиот институт при Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје и ги завршува во 2007 година со просечна оценка од 8,50. Магистерскиот труд на тема „Оптимизација на пребарувањето во Република Македонија како можност за некомерцијален трансфер на технологија“ го одбранува на 12.3.2007 год., по што се стекнува со звањето магистер по економски науки од областа на претприемништвото.

Кандидатот во летниот семестар во 2010 година остварува студиски престој на Универзитетот „Џорџ Вашингтон“ во САД на Економскиот факултет (School of Business) на департаментот за менаџмент на информациски технологии и системи каде што ги надградува своите знаења од оваа област.

Своето образование кандидатот го продолжува на Катедрата за е-бизнис на Економскиот факултет во Скопје, каде што на 12.9.2014 година успешно ја одбранува докторската теза под наслов „Оптимизација на пребарувањето како алатка за интернет бизнисите од Македонија“, со што се стекнува со титула доктор по економски науки.

Од разновидното работно искуство кое кандидатот го остварува по дипломирањето, како најрелевантно ќе го издвоиме изборот на д-р Златко Бежовски за асистент на Економскиот факултет во Штип во јули 2007 година на која позиција, и по вториот избор,

останува да работи до мај 2013 година, при што е ангажиран на повеќе предмети меѓу кои: Е-бизнис, Сметководство, Анализа на финансиски извештаи, Управувачко сметководство, Економика на претпријатија итн. Во 2011 година кандидатот како идеен творец и модератор започнува да работи на проектот „Е-бизнис клуб“ во рамки на Центарот за кариера на УГД чија цел е да ги поттикне и обучи студентите да креираат сопствен онлајн бизнис.

По ангажманот како асистент кандидатот останува во работен однос на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип и прво работи во Центарот за електронско учење како администратор во системот, обучувач на наставничкиот и соработничкиот кадар, како и во спроведувањето на електронско тестирање. Од 2015 година преминува во Одделот за јавни набавки каде сè уште работи. Од работното искуство на кандидатот, исто така, значајно е да се нагласи дека тој почнувајќи од 2005 година наваму има стекнато значително практично искуство во областа на е-бизнисот континуирано работејќи како freelancer (хонорарно) на повеќе онлајн бизнис проекти.

Во делот на научноистражувачката работа д-р Златко Бежовски во својата академска кариера објавил преку 20 научни и стручни трудови, како и други рецензирани и неречензирани публикации, при што поголемиот дел од неговата научноистражувачка и стручна активност се фокусирани токму на е-бизнисот.

Кандидатот одлично го владее англискиот јазик, солидно се служи со српско-хрватската група на јазици и има основни познавања до германски јазик кој сè уште го изучува. Тој, согласно барањата во Конкурсот, доставил и потврда за положен испит по англиски јазик издаден од Институтот за јазици при УГД. Кандидатот, исто така, има и одлични познавања на софтверските алатки: MS Office, Project Manager, Photoshop, како и Wordpress и Joomla кои претставуваат алатки за креирање и уредување на веб страници со различна намена.

Законски услови кои треба да ги исполнува кандидатот за избор во звање доцент

1. Д-р Златко Бежовски е **доктор на економски науки**, при што јавно на 12.9.2014 година ја одбрал докторската дисертација од **областа на е-бизнисот** под наслов „Оптимизација на пребарувањето како алатка за интернет бизнисите од Македонија“ на департаманот за е-бизнис на Економскиот факултет во Скопје.
2. Д-р Златко Бежовски **на прв циклус на студии како дипломиран економист има остварен просечен успех од 8,48, додека на втор циклус на студии како магистер на економски науки има остварен просечен успех од 8,50.**
3. Кандидатот д-р Златко Бежовски има публикувано преку 20 научноистражувачки трудови, од кои **4 од областа на е-бизнисот се публикувани во меѓународни научни списанија и 3 од областа во меѓународни научни публикации.** Сите публикувани трудови се достапни на е-репозиториум на УГД, односно на:

<http://eprints.ugd.edu.mk/view/creators/Bezovski=3AZlatko=3A=3A.html>

Меѓународни научни списанија (трудови од областа)

Бр.	Автор	Наслов на трудот	Публикација	Години на издавање
1.	Bezovski, Zlatko	The Future of the Mobile Payment as Electronic Payment System. (2016)	European Journal of Business and Management, 8 (8). pp. 127-132. ISSN 2222-2839	9 години
2.	Bezovski, Zlatko and Poorani, Subitcha	The Evolution of E-Learning and New Trends. (2016)	Information and Knowledge Management, 6 (3). pp. 50-57. ISSN 2224-5758	6 години
3.	Bezovski, Zlatko and Hussain, Fida	The Benefits of the Electronic Customer Relationship Management to the Banks and their Customers. (2016)	Research Journal of Finance and Accounting, 7 (4). pp. 112-116. ISSN 2222-1697	8 години

4.	Bezovski, Zlatko	The Historical Development of Search Engine Optimization. (2015)	Information and Knowledge Management, 5 (15). pp. 91-96. ISSN 2224-5758	6 години
----	------------------	--	---	----------

Меѓународни научни публикации (трудови од областа)

Бр.	Автор	Наслов на трудот	Публикација	Година на издавање
5.	Bezovski, Zlatko	Inbound Marketing - a new concept in digital business.	15th International Scientific Conference Society, Economy, Law, Technology and Humanity, 20–21 Nov 2015, Sibiu, Romania	2015, 4 години
6.	Bezovski, Zlatko	Conditions and perspectives of the electronic commerce in Republic of Macedonia.	First International Conference for Business, Economy and Finance-ICBEF 2012, 1 (1). pp. 157-164. ISSN 1857-8373	2012
7.	Bezovski, Zlatko and Davcev, Ljupco and Paceskoski, Vlatko	Traffic sources for travel related web sites in Albania.	Conference Proceedings-1st International Conference South-East European Countries toward European Integration 20th October 2012 Elbasan – Albania. pp. 199-206. ISSN 2221-5956	2012

Од дополнителните услови и критериуми за избор нагласуваме дека кандидатот д-р Златко Бежовски **има доставено комплетна документација** која покрај другото вклучува по еден примерок од потребните трудови наведени во конкурсот (останатите трудови се достапни во е-репозиториумот на УГД <http://eprints.ugd.edu.mk/view/creators/Bezovski=3AZlatko=3A=3A.html>).

Документацијата вклучува и две препораки од редовни професори од областа е-бизнис, односно од проф. д-р Калина Тренивска Благоева и од проф. д-р Лидија Пулевска-Ивановска и двете од департаментот за е-бизнис на Економскиот факултет во Скопје.

Наставно-образовна и научноистражувачка дејност

Кандидатот д-р Златко Бежовски за првпат е избран како асистент [1] на Економскиот факултет во Штип во јуни 2007 година (Одлука бр.866 од 7.6.2007), додека реизбран во истото звање [2] е во јуни 2010 година (Одлука бр.1702-86/10 од 3.6.2010). На работното место асистент кандидатот останува да работи сè до мај 2013 година. Во овој период кандидатот држи вежби за предметите: Е-бизнис, Сметководство, Анализа на финансиски извештаи, Управувачко сметководство, Економика на претпријатија и др. Основните работни активности како асистент вклучуваат: одржување на вежби на студентите од прва до четврта студиска година, подготовка на материјали за вежби и стручни практикуми, дежурање на колоквиуми и испити, подготовка на прашања и преглед на тестовите на студентите, подготовка на студиски програми и елаборати, објавување на научни и стручни трудови, учество на домашни и меѓународни конференции итн. Во периодот од 2008 до 2011 кандидатот држи и целосна настава по предметот Е-бизнис под менторство на професор. Во тој период подготвува скрипта и практикум по овој предмет (нерецензиарни) кои му служат како учебни помагала.

Во 2010 во рамки на програмата JFDP финансирана од Американскиот совет, кандидатот во летниот семестар заминува на студиски престој [3] на Универзитетот „Џорџ Вашингтон“ во САД на Економскиот факултет (School of Business) на департаментот за менаџмент на информациски технологии и системи, каде се запознава со тамошните наставни програми и педагошки методи на работа со цел истите да ги примени и во нашата земја. За време на овој престој одржува и едно предавање [4] за основите на електронската трговија на студентите од прв циклус.

За време на работењето во Центарот за е-учење кандидатот врши обуки на наставничкиот и соработничкиот кадар за напредно користење на платформата за е учење Moodle која се користи на Универзитетот.

Д-р Златко Бежовски има објавено бројни научни и стручни трудови во домашни и меѓународни списанија, а со свои трудови има учествувано и на домашни и меѓународни научни конференции и собири. Комисијата при евалуацијата ќе се задржи само на оние трудови кои се релевантни за наставно научната област е-Бизнис во која се избира кандидатот.

Евалуација на докторската дисертација

[5] Bezovski, Zlatko (2014) **Оптимизација на пребарувањето како алатка за интернет бизнисите од Македонија**. Докторска дисертација, Економски факултет при Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје.

Предмет на истражување на докторската дисертација на кандидатот д-р Златко Бежовски се оптимизацијата на пребарувањето (SEO – Search Engine Optimization), која претставува интернет знаење и вештина, како и можноста истата да се применува и од страна на македонските интернет бизниси и претприемачи. Со цел да се спроведе истражувањето, да се добијат резултати и извлечат заклучоци, направена е детална анализа на бројни релевантни извори, континуирано онлајн набљудување, компаративна анализа, анализа на пазарните услови, анализа на релевантни студии на случај а се во контекст на идентификување на значајните фактори кои влијаат за подобро рангирање на веб сајтовите во резултатите од пребарувањето и понатамошно нивно групирање и систематизирање. Добиените резултати од истражувањето понатаму треба да им помогнат на македонските бизниси и интернет претприемачи во прифаќање и примена на оптимизацијата како дел од нивната онлајн бизнис стратегија. Темата обработувана во оваа докторска дисертација е актуелна и е во фокусот на интерес на академската, а особено на бизнис заедницата, имајќи го предвид значењето на интернет пребарувачите во онлајн бизнис опкружувањето, а со тоа и на оптимизацијата на пребарувањето. Во тој контекст македонските компании и претприемачи имаат интерес да ја разберат и да започнат да ја применуваат оптимизацијата на пребарување во контекст на остварување на своите бизнис цели. Акумулираното теоретско и практично знаење од областа на електронскиот бизнис, како и стекнатото искуство во текот на научноистражувачка работа, на кандидатот му овозможиле да понуди успешна разработка и на теоретскиот и на емпирискиот дел од трудот. Притоа, кандидатот успешно применува научноистражувачки методи, со помош на кои доаѓа до соодветни резултати, кои се презентирани и анализирани во докторската дисертација. На овој начин, кандидатот успешно одговара на поставените истражувачки прашања и ја постигнува претходно зададената цел на истражувањето.

Комисијата како особено важни истакнува неколку аспекти од овој труд кои имаат значаен научен придонес. Докторската дисертација е меѓу првите трудови во Република Македонија кој ја третира оптимизацијата на пребарување и ги идентификува и систематизира значајните фактори за рангирање во резултатите при интернет пребарувањето и понатаму дава насоки и препораки за примена на оптимизацијата од страна на македонските компании и претприемачи. Трудот содржи релевантни и внимателно селектирани секундарни податоци и што е уште позначајно предлага оригинални концепти, а содржи и значителен квантум на примарни податоци за чие добивање кандидатот користел релевантни квалитативни и квантитативни методи. При креирањето на концептуалниот модел, кандидатот вложил напор и успешно ги комбинира теоретските, искусствените и емпириските сознанија од истражуваната област. Резултатите добиени од спроведеното истражување на веродостоен начин ја презентираат фактичката состојба за оптимизацијата на пребарување во Република Македонија и со оглед на широкиот опфат на трудот и деталната разработка на проблематиката истиот може да послужи како солидна основа за вклучување на оптимизацијата на пребарување како посебен предмет во рамки на наставните програми на додипломски и постдипломски студии од областа на е-бизнисот и менаџментот на информациски технологии и, секако, елаборираните теоретски и емпириски сознанија и откритија во овој труд претставуваат значаен инпут за успешна примена на оптимизацијата на пребарување од страна на претприемачите и компаниите во Република Македонија.

Евалуација на магистерски труд

[6] Bezovski, Zlatko (2007) **Оптимизација на пребарувањето во Република Македонија како можност за некомерцијален трансфер на технологија**. Магистерски труд, Економски институт при Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

Преку магистерскиот труд кандидатот дава одговор на прашањата: што всушност претставува оптимизацијата на пребарување, кои се значењето и користа, дали и во која мерка се применува во Република Македонија и какви се можностите за трансфер, т.е. пренесување на ова Интернет знаење и во нашата држава.

Кандидатот констатира дека како последица на брзиот развој на Интернетот и огромниот број на информации, Интернет пребарувачите стануваат појдовна точка за огромен број на интернет корисници, а со тоа стануваат значаен извор на високо таргетираните посетители и потенцијални клиенти за сите Интернет базирани бизниси во светот. Во тој контекст, како резултат на конкурентската борба за освојување на овие корисници и заложбата на Интернет пребарувачите за служење на релевантни резултати, во светот на Интернетот се појавува и сè повеќе се развива т.н. Search Engine оптимизација (SEO) т.е. оптимизација на пребарувањето како интернет know-how. Оптимизацијата на пребарувањето претставува мултидисциплинарно знаење и вештина со чија помош индивидуите и бизнисите ги привлекуваат и ги пренасочуваат Интернет корисниците од пребарувачите кон своите веб-страници. Малиот степен на примена на оптимизацијата (во тој период) во Македонија од една страна и големите можности на оптимизацијата од друга говори дека постоела потреба ова Интернет знаење, како и ефектите од неговата примена да се трансферираат, односно пренесат и во нашата земја. Можноста за некомерцијален трансфер односно преземање на ова знаење и во Македонија се согледува низ достапноста на потребните информации и сознанија, како и постоењето на негови потенцијални корисници, како што се постоечките претпријатија и Интернет претприемачи. Според кандидатот еден од начините да се поттикне трансферот на SEO во Македонија е потенцијалните корисници да се запознаат со значењето и можностите на оптимизацијата на пребарување, а потоа тие самоиницијативно да се вклучат во процесот користејќи слободни извори/ресурси во насока на изучување и примена на оваа вештина. Кандидатот, сепак, како подобра алтернатива предлага и конкретен модел преку кој организирано ќе се пристапи кон трансфер на ова знаење, односно обука на потенцијалните корисници со крајна цел истото што повеќе да се применува и во нашата земја, а со тоа и да се освојува се поголемиот интернет пазар на глобално ниво.

Евалуација на трудови во меѓународни научни списанија

[7] Bezovski, Zlatko (2016), **The Future of the Mobile Payment as Electronic Payment System**. European Journal of Business and Management, 8 (8). pp. 127-132. ISSN 2222-2839

Развојот на интернетот и појавата на електронската трговија придонесе и за дигитализација на процесите на плаќање овозможени од најразлични форми и опции за електронско плаќање што вклучува но не е ограничено на платежни картички, дигитални и мобилни паричници, електронска готовина, бесконтактно плаќање итн. Во овој труд кандидатот го разгледува системот за мобилни плаќања кој добива сè повеќе на популарност, но сè уште е во фаза на развој и транзиција. Во трудот се евалуира тековната состојба и развој на мобилните плаќања во споредба со другите електронски системи на плаќање и се проценува идниот развој, притоа разгледувајќи ги и безбедносните аспекти. Исто така, се анализираат и факторите кои влијаат за прифаќање на мобилните плаќања од страна на потрошувачите. Заклучокот наведува на тоа дека доколку се надминат безбедносните и технолошки бариери за успешно функционирање на мобилните плаќања истите ќе ги достигнат, а може и да ги надминат плаќањата кои се извршуваат со кредитни и дебитни картички кои тековно се најраспространет начин на плаќање на глобално ниво.

[8] Bezovski, Zlatko and Poorani, Subitcha (2016), **The Evolution of E-Learning and New Trends**. Information and Knowledge Management, 6 (3). pp. 50-57. ISSN 2224-5758

Овој труд ја разгледува еволуцијата на електронското учење (E-Learning), тековната состојба, како и новите трендови во оваа едукативна технологија.

Електронското учење, кое подразбира едукација потпомогната од информациските и телекомуникациски технологии, од појавувањето до денес доживува рапиден развој особено по појавата на веб технологиите и наоѓа своја примена како во образованието, бизнисот така и во војската. Истражувањето открива дека постои широка примена на оваа технологија и дека постои изобилство на алатки, материјали и методи кои го овозможуваат електронското учење. Истражувањето утврдува и дека не постојат релевантни докази и истражувања за ефективност на различните педагошки методи користени во процесот на е-учење што укажува на потребата од понатамошни научни истражувања во оваа област. Во истражувањето се утврдуваат и новите трендови во е-учењето кои се очекува да имаат се поголемо значење во иднина. Тие вклучуваат но не се лимитирани на: комбинирано учење (blended learning), микро учење, игричност (gamification), персонализирано учење, масовни отворени онлајн курсеви (MOOCs) итн.

[9] Bezvovski, Zlatko and Hussain, Fida (2016). **The Benefits of the Electronic Customer Relationship Management to the Banks and their Customers**. Research Journal of Finance and Accounting, 7 (4). pp. 112-116. ISSN 2222-1697

Целта на ова истражување е да ги идентификува и објасни користите од употребата на системот за електронско управување со релациите со клиенти (E-CRM) во банкарскиот сектор и да им овозможи на банките да донесат квалитетни одлуки поврзани со имплементацијата и/или понатамошното унапредување на постоечките CRM системи. Истражувањето идентификува дека E-CRM го намалуваат работниот товар на филијалите, ги намалуваат административните трошоци, ја зголемуваат вкостената продажба и приходи и им овозможуваат на банките да ги антиципираат потребите на клиентите преку анализа на сите минати трансакции. Ваквите системи, исто така, ја подобруваат дистрибуцијата /користењето на информациите и овозможуваат менаџментот да воведат нови услуги со побрзо темпо. Користите од страна на клиентите вклучуваат: практичност, заштеда на време и пари, поголема безбедност и раст на довербата во банката како резултат на поголемата приврзаност кон банката.

[10] Bezvovski, Zlatko (2015). **The Historical Development of Search Engine Optimization**. Information and Knowledge Management, 5 (15). pp. 91-96. ISSN 2224-5758

Оптимизацијата за пребарувачи (Search Engine Optimization - SEO), како една од најзначајните интернет маркетинг концепти, од својата појава до денес значително се променува и еволуира. Трудот детално ја разработува и елаборира ваквата еволуција давајќи еден комплетен преглед на значајните настани и промени кои ја оформиле оптимизацијата како Интернет маркетинг вештина. Историски гледано, оптимизацијата во почетокот на појавата на интернет пребарувачите подразбирала примена на едноставни техники и носела брз успех на веб бизнисите и претприемачи. Во тој период интернет пребарувачите биле ранливи на неетички (спам) активности од уредниците на веб сајтови кои правеле се само да котираат високо во листите на пребарување без разлика дали биле или не релевантни за одредени зборови на пребарување. Ваквите манипулации ги принудиле пребарувачите континуирано да ги подобруваат алгоритмите со цел да се елиминираат нерелевантните резултати при пребарувањето. Со текот на времето ваквите промени сè повеќе ја усложнуваат оптимизацијата како техника, при што неетичките применувачи кои ќе се откријат биле исфрлани од конкуренција. Без разлика на комплексноста со која денеска се одликува оптимизацијата на пребарувачи сè уште останува една од најзначајните интернет маркетинг практики применувани од онлајн бизнисите.

Евалуација на научноистражувачки трудови на меѓународни конференции

[11] Bezvovski, Zlatko (2015). **Inbound Marketing - a new concept in digital business**. In: 15th International Scientific Conference Society, Economy, Law, Technology and Humanity, 20-21 Nov 2015, Sibiu, Romania

Во трудот се елаборираат корените, техниките и ефектите од таканаречениот „Inbound Marketing“ односно маркетингот на привлекување како релативно нов интернет маркетинг концепт. Овој концепт (или стратегија) се базира на претходно познатите интернет

маркетинг концепти; маркетинг базиран на дозвола (permission marketing) и содржински маркетинг (content marketing). Покрај овие две техники маркетингот на привлекување како холистички концепт обединува и други признати и успешни интернет маркетинг техники како што се оптимизацијата за пребарувачи (SEO), маркетинг во социјални медиуми, и-мејл маркетинг, менаџмент на релациите со клиентите (CRM), веб автоматизација и сл. Основната идеја позади овој концепт е да се привлекуваат посетители на веб сајтот преку креирање и дистрибуирање на корисни содржини, прибирање на информација за контакт на овие посетители (име презиме, е-пошта и сл.), придобивање на нивната доверба и нивно претварање во лојални клиенти на долг рок. Притоа оваа стратегија подразбира користење на соодветна интернет маркетинг техника која се приспособува во зависност од тоа во која фаза од циклусот на купување се наоѓа клиентот. Inbound Marketing се повеќе се користи од онлајн бизнисите, бидејќи дава одлични резултати додека постоечките методи на придобивање клиенти како што е на пример онлајн рекламирањето имаат сè послаби ефекти односно помал поврат на инвестицијата. Значењето на овој труд се огледа во тоа што кандидатот користејќи научен пристап ја елаборира и презентира оваа релативно нова интернет маркетинг стратегија и воедно е меѓу првите трудови на оваа тема во меѓународни рамки.

[12] Bezovski, Zlatko (2012). **Conditions and perspectives of the electronic commerce in Republic of Macedonia**. First International Conference for Business, Economy and Finance-ICBEF 2012, 1 (1). pp. 157-164. ISSN 1857-8373

Истражувањето од 2012 година утврдува дека во годините пред неговото спроведување постепено се оформени потребните предуслови за развој на електронската трговија во Р Македонија. Притоа започнуваат да се појавуваат се повеќе бизниси кои ги нудат своите производи и услуги онлајн. Првенствено се зголемува бројот на интернет корисници, а со тоа и потенцијални онлајн купувачи, потоа е овозможен начини за ефикасна онлајн наплата, а се либерализира и поштенскиот пазар со што се овозможи конкурентна достава на пратки од врата до врата. Во трудот се констатира дека еден од следните најголеми предизвици за онлајн бизнисите во Македонија е стекнување на критична маса на клиенти кои ќе овозможат профитабилност на бизнисот и развој на долг рок. Исто така, се сугерира дека компаниите потребно е своето делување да го прошират и на околниот и/или на глобалниот онлајн пазар токму поради придобивките што ги овозможува интернетот и електронското работење за што говорат и успешните примери од Македонија на глобално ниво наведени во трудот.

[13] Bezovski, Zlatko and Davcev, Ljupco and Paceskoski, Vlatko (2012) **Traffic sources for travel related web sites in Albania**. Conference Proceedings-1st International Conference South-East European Countries toward European Integration 20th October 2012 Elbasan – Albania. pp. 199-206. ISSN 2221-5956

Главната цел на овој труд е да ги идентификува главните извори на посетители за туристичките сајтови и портали во Албанија и да даде соодветни насоки за понатамошно нивно делување. Туризмот е една од главните индустриски гранки во Албанија, додека интернетот како нов и високоинтерактивен медиум им овозможува на компании од туристичкиот сектор да комуницираат и да придобијат бројни клиенти од целиот свет, а со тоа и да ги зголемат своите приходи. Истражувањата говорат дека главни извори на посетители за веб сајтовите (вклучително и туристичките портали) се Google and Facebook а потоа следат и другите пребарувачи и социјални медиуми. Овој труд потврдува дека тоа е случајот и во Албанија. Сепак, истражувањето открива дека албанските сајтови недоволно ги искористуваат потенцијалите на интернетот дури и во споредба со соседите, како што се Црна Гора, па дури и Македонија која нема море. Во тој контекст препораките се дека албанските туристички веб сајтови својот Интернет маркетинг напор треба да го насочат кон водечките извори на посетители Google и Facebook користејќи методи за оптимизација и/или платено рекламирање. Секако тоа треба да го направат како обмислена и сеопфатна онлајн маркетинг стратегија.

Останати трудови во домашни списанија:

[14] Paceskoski, Vlatko and Bezovski, Zlatko and Davcev, Ljupco (2012), **Globalization, growth, and poverty**. Conference Proceedings-1st International Conference South-East European Countries toward European Integration 20th October 2012 Elbasan – Albania. pp. 28-30. ISSN 2221-5956

[15] Davcev, Ljupco and Paceskoski, Vlatko and Bezovski, Zlatko (2012) **The role of operational risk in the riskmanagement function**. Conference Proceedings-1st International Conference South-East European Countries towards European Integration 20th October 2012 Elbasan – Albania. pp. 419-424. ISSN 2221-5956

Евалуација на трудови во научноистражувачки трудови во домашни научни списанија

[16] Bezovski, Zlatko and Koceski, Saso (2011) **Влијанието на надградбите на алгоритмот на пребарувачот Google врз онлајн бизнисите**. Годишен зборник 2011 – Економски факултет, УГД - Штип, 3 (3). pp. 199-210. ISSN 1857-7059

Трудот се осврнува на историски најзначајните надградби на алгоритмот на пребарувачот Google. Имено, интернет пребарувачите се значаен извор на бројни и квалитетни посетители на комерцијалните (и некомерцијалните) веб сајтови на светско ниво. Свесни за тој факт, онлајн бизнисите континуирано развиваат методи со кои ги прилагодуваат своите веб сајтови со цел да привлечат посетители преку пребарувачите. Честопати овие методи применувани од бизнисите го намалуваат квалитетот на резултатите од пребарувањето што ги принудува пребарувачите како Google перманентно да ги подобруваат алгоритмите. Ваквите промени честопати придонесувале одредени бизниси да ги изгубат своите позиции, а други да ги подобрат кога е во прашање рангирањето при онлајн пребарувањето, а со да ги изгубат или да ги зголемат остварените приходи. Ваквите турбуленции во онлајн бизнисот носат значајни лекции за бизнисите кои може да се извлечат од грешките и исправните одлуки во минатото, а сето тоа говори во насока на примена на етички принципи на оптимизација кои се прифатливи од страна на самите пребарувачи. Трудот се задржува само на промените во алгоритмите на Google, затоа што овој пребарувач е доминантен со преку 80 % (до 90 %) од пребарувањата на светско ниво.

[17] Bezovski, Zlatko (2009), **Матрица за е-бизнис настап на македонските компании и претприемачи**. Yearbook, 2009 Faculty of Economics, Goce Delcev University, 1 (1). pp. 119-131. ISSN 1857- 7628

Овој труд дава стратешки пристап за македонските компании и претприемачи како да го планираат и приспособат својот онлајн настап зависно од пазарот на кој настапуваат (домашен или странски), како и зависно од потеклото на производот кој го нудат. Растот и развојот на интернетот, како и на електронскиот бизнис имаат големо влијание за глобализација на светската економија што од една страна отвора големи пазарни можности, но од друга страна го зголемува конкурентскиот притисок врз компаниите. Македонските компании мора да се приспособат на овие промени и да ги искористат новите пазарни можности и, секако, да се одбранат од влезот на глобалните конкуренти на домашниот пазар. Во тој контекст во овој труд е понудена стратешка матрица преку која компаниите треба да ги идентификуваат клучните компетенции кои им се потребни за онлајн настап, како и најсоодветните онлајн бизнис модели.

Останати трудови во домашни списанија:

[18] Bezovski, Zlatko (2007) **Изградба на претприемнички мрежи**. Економски развој - Списание на Економски институт - Скопје, 9 (3). pp. 257-275.

[19] Bezovski, Zlatko (2007) **Претприемнички мрежи**. Претприемништво - Проблеми, дилеми и перспективи. pp. 213-218. ISSN 978-9989-2020-8-7

Евалуација на скрипта и практикум (нерецензирани)[20] Bezovski, Zlatko (2016) Е-бизнис скрипта. (Нерецензирана)

Скриптата по Е-бизнис од кандидатот д-р Златко Бежовски претставува учебно помагало за студенти на прв циклус студии. Скриптата ги обработува основните концепти во е-бизнисот што на студентите ќе им овозможи да осознаат што всушност претставува е-бизнисот, како истиот функционира и како бизнисите имаат или може да имаат корист од неговата примена. Во скриптата е претставен и модел за изградба на успешен електронски бизнис. Понатаму, детално е разработен концептот на Интернет маркетинг како исклучително значајна компонента на секој онлајн бизнис. На крајот во скриптата е образложена состојбата со примената на електронскиот бизнис во нашата држава и се даваат насоки и визии како да се надминат пречките и бариерите за негов успешна имплементација од страна на компаниите и претприемачите. Станува збор за солидно учебно помагало, концепциски соодветно организирано со јазик лесен и разбирлив за студентите од првиот циклус на студии за кои е наменет.

[21] Bezovski, Zlatko (2016) Е-бизнис практикум. (Нерецензиран)

Е-бизнис практикумот е замислен како помошно учебно помагало за предметот Е-бизнис. Истиот содржи бројни практични примери за успешни интернет бизниси со детална разработка на нивниот бизнис модел. На пример, тука се вклучени студии на случај за: DELL компјутери, Amazon.com, eBay.com PriceLine.com, Procter & Gamble итн. Покрај странските, вклучени се и примери за две македонски компании кои остваруваат успешни онлајн бизниси, а тоа се Dryicons.com, сајт за бесплатни веб-икони на фирмата Работилница во Струмица и Мобилната апликација за спортисти и рекреативци SportyPal.com креација на фирмата КриејшнПал во Скопје. Практикумот, исто така, содржи низа вежби чија цел е креирање и промоција на веб сајт (замислено како проектна задача) со чија помош студентите и практично ќе навлезат во електронското работење односно во започнувањето на сопствен онлајн бизнис.

Евалуација на проект[22] INTEGRATING E-LEARNING AND OPEN EDUCATIONAL RESOURCES INTO CLASSROOM

Целта на овој меѓународен проект е да ги зајакне кадровските капацитети на средните училишта кои се вклучени и ќе работат на интеграција на Информациските и комуникациски технологии во наставата преку апликација на технологии за е-учење и преку креирање на дигитални наставни содржини во форма на онлајн OERs (Отворени едукативни ресурси). Раководител на овој проект е доц. д-р Зоран Здравев, а кандидатот д-р Златко Бежовски е вклучен во истиот преку концепциска подготовка, подготовка на документи за аплицирање, како и спроведување на дел од тековните активности поврзани со проектот и подготовка на извештаи.

Стручно-апликативна и организациско-развојна дејност

Покрај научноистражувачката работа, кандидатот пројавува и особен интерес и активности во стручно-апликативната дејност во насока на примена на научните сознанија во практиката и понатамошно продлабочување на стручните и научни сознанија кои воедно имаат и повратен ефект на нивна примена во наставниот процес.

За време на студискиот престој на Универзитетот „Џорџ Вашингтон“ кандидатот Бежовски присуствува на професионална (стручна) конференција [23] „Search Engine Strategies New York 2010“ на која се присутни авторитети од оваа област и се елаборираат теми од практиката во електронската трговија и е-бизнисот со посебен осврт на маркетингот за интернет пребарувачи.

Евалуација на стручни монографии[24] Bezovski, Zlatko (2007) Оптимизација на пребарувањето - (привлекување посетители на комерцијалните веб страни од Интернет пребарувачите). 2ри Август - Штип, Stip, Macedonia. ISBN 978-9989-909-54-2

оваа монографија е наменета за сите оние компании и претприемачи кои имаат или планираат да воспостават веб присуство, односно веб сајт, преку кој ќе остваруваат одредени бизнис цели. Оптимизацијата за пребарувачи е еден од најефикасните методи за привлекување на веб посетители и оваа монографија нуди запознавање со основите на оваа интернет вештина и детални насоки како истата успешно да се применува на долг рок. Оптимизацијата на пребарување, освен тоа што претставува средство за привлекување на нови посетители од пребарувачите може да се третира и како можност која широко ги отвора портите за креирање и водење на Интернет бизнис со минимални вложувања на глобално ниво без разлика на која точка од Земјината топка се наоѓате и имате компјутер и интернет пристап.

[25] Gorgiev, Borjan and Bezovski, Zlatko (2007) **Методи за проектирање на информациски системи во менаџментот.** 2 Август, Штип. ISBN 978-9989-909-58-0

Монографија се занимава со методите и пристапите при проектирањето на информациските системи за потребите на менаџментот. Историјата и развојот на методите за проектирање на информациските системи се сврзани со борбата на две основни тенденции: силно структурирани и слабо структурирани методи. Методологијата е збир од процедури, техники средства, што им помагаат на нејзините разработувачи во напорите да изградат нов информациски систем. Методологијата се состои од фази кои го водат менаџерот во неговиот избор на техники, кои се најсоодветни за секоја одделна фаза на проектот и кои можат да му помогнат во планирањето, управувањето, контролата и оценката на проектите. Методите за проектирање и анализа на информациските системи создаваат адаптирани системи од елементи со истражување и усовршување на управувачките процеси на организациските системи.

Останатите монографии не се во областа на е-бизнисот и комисијата смета дека не е неопходно истите да се елаборираат, туку само таксативно ќе бидат наведени:

[26] Bakaradze, Ekaterine and Bezovski, Zlatko and Grabova, Perseta and Hasaj, Alkida and Jurcic, Ana and Kalemi, Marsel and Natsvlshvili, Ia and Simic, Ruzica (2010) **Teaching Methods - Policy Possibilities for Public Discussion.** Discussion Paper. Interactivity Foundation, USA.

[27] Bezovski, Zlatko and Gorgiev, Borjan (2007) **Претприемнички мрежи и препораки за нивна изградба.** 2 Август - Штип, Штип, Македонија. ISBN 978-9989-909-56-6

[28] Bezovski, Zlatko and Gorgieva-Trajkovska, Olivera and Gorgiev, Borjan (2007) **Извори и форми за финансирање на малите и средни претпријатија.** 2 Август, Штип. ISBN 978-9989-909-55-9

[29] Gorgieva-Trajkovska, Olivera and Bezovski, Zlatko (2007) **Процес на кредитирање на претпријатијата.** 2 Август, Штип. ISBN 978-9989-909-57-3

Евалуација на трудови во стручно (научно-популарно) списание

[31] Бежовски, Златко (2007) „Започнете сопствен интернет бизнис“. Серијал на стручни трудови во стручно списание „Дневен бизнис“ ISSN 1409-9233:

Во 2007 година кандидатот објавува серијал од вкупно 17 стручни статии на тема „Започнете сопствен интернет бизнис.“ во списанието „Дневен бизнис“. Во овој серијал се говори за можностите како со помош на компјутер и интернет конекција да се започне онлајн бизнис или да се работи хонорарно преку интернет. Целта на серијалот е да ги поттикне читателите да навлезат во водите на интернет бизнисот, преку тоа што им нуди детални насоки како може тоа да го направат. Притоа корисниците се запознаваат со основните концепти во онлајн работењето и можностите кои им стојат на располагање. Покрај основните концепти во серијалот се нудат детални чекор по чекор упатства за тоа како да се започне со онлајн бизнис, сè од моментот на генерирање на идеи, изработката на веб сајт па сè до неговата промоција на потенцијалните клиенти односно интернет корисниците. Серијалот, исто така, избобилува со конкретни практични примери преку кои се елаборираат онлајн бизнис моделите и начинот на кој тие функционираат и генерираат приходи. Во продолжение е дадена листата на сите 17 статии од овој серијал:

- [32] Bezovski, Zlatko (2007) Македонија не е изолиран пазар – Започнете сопствен интернет бизнис. Дневен бизнис, III (560). р. 4. ISSN 1409-9233
- [33] Bezovski, Zlatko (2007) Форми на Интернет приходи - Започнете сопствен интернет бизнис. Дневен бизнис, III (563). р. 4. ISSN 1409-9233
- [34] Bezovski, Zlatko (2007) Основни елементи на секој Интернет Бизнис - Започнете сопствен интернет бизнис. Дневен бизнис, III (568). ISSN 1409-9233
- [35] Bezovski, Zlatko (2007) Од идеја до профит - Започнете сопствен интернет бизнис. Дневен бизнис, III (573). р. 5. ISSN 1409-9233
- [36] Bezovski, Zlatko (2007) Уредување на блог - Започнете сопствен интернет бизнис. Дневен бизнис, III (578). р. 4. ISSN 1409-9233
- [37] Bezovski, Zlatko (2007) Потребни вештини и знаења - Започнете сопствен интернет бизнис. Дневен бизнис, III (583). р. 4. ISSN 1409-9233
- [38] Bezovski, Zlatko (2007) Продавница за маици со ваш дизајн - Започнете сопствен интернет бизнис. Дневен бизнис, III (588). р. 5. ISSN 1409-9233
- [39] Bezovski, Zlatko (2007) Регистрација на домен и хостинг - Започнете сопствен интернет бизнис. Дневен бизнис, III (596). р. 6. ISSN 1409-9233
- [40] Bezovski, Zlatko (2007) Изработка на веб-страница - Започнете сопствен интернет бизнис. Дневен бизнис, III (600). р. 4. ISSN 1409-9233
- [41] Bezovski, Zlatko (2007) Запознајте се со HTML, не каса - Започнете сопствен интернет бизнис. Дневен бизнис, III (605). р. 4. ISSN 1409-9233
- [42] Bezovski, Zlatko (2007) Заработете со Google AdSense - Започнете сопствен интернет бизнис. Дневен бизнис, III (610). р. 4. ISSN 1409-9233
- [43] Bezovski, Zlatko (2007) Како да привлечете посетители - Започнете сопствен интернет бизнис. Дневен бизнис, III (615). р. 4. ISSN 1409-9233
- [44] Bezovski, Zlatko (2007) Изградба на мрежа од влезни линкови - Започнете сопствен интернет бизнис. Дневен бизнис, III (625). р. 13. ISSN 1409-9233
- [45] Bezovski, Zlatko (2007) Електронска препродажба - афилијација - Започнете сопствен интернет бизнис. Дневен бизнис, III (630). р. 4. ISSN 1409-9233
- [46] Bezovski, Zlatko (2007) Најбрзо до посетители преку ППЦ (PPC) - Започнете сопствен интернет бизнис. Дневен бизнис, III (635). р. 4. ISSN 1409-9233
- [47] Bezovski, Zlatko (2007) До посетители преку пребарувачите - Започнете сопствен интернет бизнис. Дневен бизнис, III (640). р. 4. ISSN 1409-9233
- [48] Bezovski, Zlatko (2007) Избор на клучни зборови - Започнете сопствен интернет бизнис. Дневен бизнис, III (645). р. 4. ISSN 1409-9233.

Евалуација на проект

[49] Bezovski, Zlatko and MPlanov, Dusan (2011) Е-бизнис клуб. [Project]

Е-бизнис клуб е проект креиран и модериран од кандидатот во 2011 год. во рамки на Центарот за кариера и Алумни клуб на УГД. Е-бизнис клубот е замислен како мрежа на членови (онлајн и офлајн) кои преку практична работа на сопствени веб проекти ќе стекнуваат знаења и искуства од областа на електронскиот бизнис, е-трговијата и интернет маркетингот со крајна цел да формираат сопствени онлајн бизниси, да се самовработат или евентуално да ги зголемат своите шанси за пронаоѓање на соодветно вработување во други компании кои имаат интерес да вработат кадри со обука и искуство во областа на електронското работење. Во рамки на проектот се организираат работилници за одредени теми за кои се заинтересирани членовите. Главната активност на клубот се одвива онлајн каде што членовите кои се активни разменуваат искуства, идеи и меѓусебно си помагаат и поддржуваат. Во клубот претежно членуваат студенти на УГД (на додипломски и постдипломски студии), но истиот е отворен и за други заинтересирани лица.

Останати активности

Меѓу останатите активности на кандидатот д-р Златко Бежовски кои се вбројуваат во стручно-апликативна и организациско-развојна дејност ќе ги издвоиме следните:

[50] Челен на уписната комисија на Економски факултет – Штип за уписите во учебната 2008/2009 година.

[51] Во периодот од 2012 до 2013 година кандидатот учествува во изработка на елаборат за студиските програми Менаџмент и претприемништво на Економски факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип.

[52] Во периодот од 2015 до 2016 учествува како член во 8 комисији за јавни набавки.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Членовите на Комисијата за избор на еден наставник во сите звања во наставно-научната област е-бизнис на Економски факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип по разгледувањето на документите едногласно го донесоа следниот заклучок.

Согласно со Законот за високо образование и врз основа на Правилникот за единствените критериуми за избор во наставни, наставно-научни, наставно-стручни и соработнички звања на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип (Универзитетски гласник бр. 31 од 16.5.2014 год.), како и по деталното разгледување на доставената документација од пријавениот кандидат д-р Златко Бежовски (вработен на Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип), Комисија констатира дека кандидатот **д-р Златко Бежовски ги исполнува потребните законски услови за избор во наставно-научно звање доцент во областа е-бизнис**. Имено, кандидатот е доктор на економски науки во соодветната научна област, го има потребениот просечен успех на прв и втор циклус студии, како и потребните трудови во меѓународни научни списанија и/или публикации. Исто така, кандидатот доставил комплетна документација предвидена во Конкурсот.

Понатаму, од доставената документација, исто така, може да се констатира дека кандидатот покрај законските ги исполнува и другите услови и критериуми за избор во наставно-научно звање за научната област е-бизнис и се одликува со високи афинитети и солидни постигнувања во наставната дејност, научноистражувачка работа, како и стручно-апликативна примена на научните резултати. Д-р Златко Бежовски шест години работи како асистент на Економскиот факултет - Штип, период во кој активно придонесува во наставниот процес и научноистражувачката работа на ова институција. Во својата академска кариера кандидатот објавува бројни научни и стручни публикации, учествува на домашни и меѓународни конференции, учествува во два проекта а остварува и релевантен студиски престој на Универзитетот „Џорџ Вашингтон“ во САД. Сето ова недвосмислено говори во прилог на квалитетите на д-р Златко Бежовски како наставно-научен работник.

Според табелата со која се бодуваат целокупните активности на кандидатот за избор во звање (дадена во прилог), д-р Златко Бежовски ги постигнува следните поени:

- наставно-образовна дејност (НО) = 30 поени
- научноистражувачка дејност (НИ) = 65 поени
- стручно-апликативна и организациско-развојна (САОР) = 80 поени

односно **вкупно (НО+НИ+САОР) = 175 поени**, со што значително го надминува потребниот број на предвидени поени за избор во звање доцент.

Имајќи го предвид досега изнесеното, Рецензентската комисија едногласно и со задоволство му предлага на Наставно-научниот совет на Економски факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип да го избере **д-р Златко Бежовски во наставно-научно звање доцент за наставно-научната област Е-бизнис**.

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

Д-р Сашо Јосимовски, редовен професор, претседател, с.р.
 Д-р Зоран Јаневски, вонреден професор, член, с.р.
 Д-р Трајко Мицески, редовен професор член, с.р.

**ТАБЕЛА НА АКТИВНОСТИ НА КАНДИДАТОТ Д-Р ЗЛАТКО БЕЖОВСКИ
КОИ СЕ БОДУВААТ ПРИ ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ**

Р. бр.	Наставно-образовна дејност	Поени				
		Во земјава		Во странство		Вкупно
		број	поени	број	поени	
1.	Избор во звање асистент [1], [2]	2	15			30
	ВКУПНО					30
Р. бр.	Научноистражувачка дејност и стручно- уметнички активности	Поени				
		Во земјава		Во странство		Вкупно
		број	поени	број	поени	
2.	Труд со оригинални научни резултати, објавени во научно списание опфатено во (СЦИ/ЦА/останати)	3 [16], [17],[18]	3	4 [7],[8], [9],[10]	3	21
3.	Труд со оригинални научни резултати, објавени во зборник од трудови на научен собир	2 [12],[19]	1	4 [11],[13], [14],[15]	2	10
4.	Одржано предавање по покана од научна институција. [4]			1	3	3
5.	Учество на научен собир со реферат (усно)	2 [12],[19]	1,5	1 [13]	2	5
6.	Учество на научен собир со реферат (постер)			2 [14],[15]	1,5	3
7.	Одбранета докторска теза [5]	1	8			8
8.	Одбранета магистерска работа [6]	1	4			4
9.	Учесник во научен проект [22]			1	3	3
10.	Студиски престој во странство [3]			1	8	8
	ВКУПНО					65
Р. бр.	Стручно-апликативна дејност и организациско-развојна дејност	Поени				
		Во земјава		Во странство		Вкупно
		број	поени	број	поени	
11.	Стручна монографија	5 [24],[25], [27],[28], [29]	3	1 [26]	5	20
12.	Труд во стручно (научно-популарно) списание	17 [32-48]	2			34
13.	Учество на стручен собир со реферат [23]			1	1	1
14.	Учесник во научен проект [49]	1	5			5
15.	Елаборати и експертизи [51]	1	2			2
16.	Член на факултетски орган, комисија [50,52]	9	2			18
	ВКУПНО					80
	ВКУПНО БОДОВИ ОД СИТЕ ОБЛАСТИ					175